

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΒΑΛΑΣ

Μαρία Νικολαΐδου-Πατέρα

Αρχαιολόγος με βαθμό Α', Αναπληρώτρια Διευθύντρια της ΙΗ' ΕΠΑ

Tο Αρχαιολογικό Μουσείο της Καβάλας αποτελεί το κεντρικό μουσείο της ΙΗ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, με χώρο αρμοδιότητας ολόκληρη την Ανατολική Μακεδονία. Για το λόγο αυτό φιλοξενεί στις αιθουσές του αντιρροσωπευτικά μνημεία από την ευρύτερη πολιτιστική ενότητα της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης. Παράλληλα λειτουργεί ως μουσείο και, τα τελευταία χρόνια, ως χώρος πολιτιστικών εκδηλώσεων της πόλης της Καβάλας και της ευρύτερης περιοχής της.

Η ιστορία του Μουσείου Καβάλας, μαζί με αυτήν της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας στην περιοχή, αρχίζει το 1934 με την τοποθέτηση στην Καβάλα του πρώτου επιμελήτη Αρχαιοτήτων και μετέπειτα καθηγητή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Γεώργιου Μπακαλάκη.

Είχαν προηγηθεί ευρωπαϊκές επιστημονικές αποστολές που έφθασαν και στην Ανατολική Μακεδονία κυρίως στο β' μισό του 19ου αιώνα για να καταγράψουν και να με-

λετίζουν τα μνημεία της αρχαιότητας αλλά και παράλληλα για να εμπλουτίσουν τα ευρώπαικά μουσεία μεταφέροντας αρχαιότητες από την Ελλάδα.

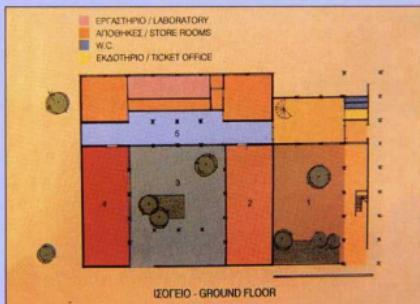
Ακολουθούν οι πρώτες συστηματικές ανασκαφικές έρευνες στην περιοχή στις αρχές του 20ού αιώνα από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, που αρχίζει την ανασκαφή στη Θάσο στα 1911 και των Φιλίππων στα 1914.

Με το τέλος των Βαλκανικών πολέμων και την απελευθέρωση της Μακεδονίας εκδηλώνεται για πρώτη φορά από τη ελληνική κράτος το ενδιαφέρον και η φροντίδα για τη διάσωση και την προστασία των αρχαιοτήτων. Για το σκοπό αυτό ίδρυεται η πρώτη Εφορεία Αρχαιοτήτων Μακεδονίας και Θράκης στη Θεσσαλονίκη.

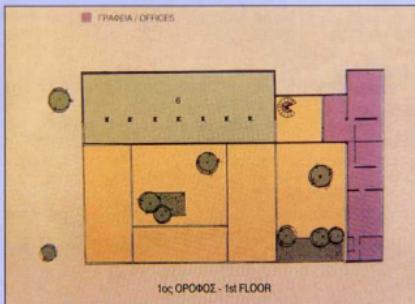
Είκοσι χρόνια αργότερα ο πολλαπλασιασμός των αρχαιολογικών ευρημάτων στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, ως αποτέλεσμα κυρών των ανασκαφών των ένων αρχαιολογικών σχολών στη Θάσο, στους Φιλίππους και στη

1. Η είσοδος του Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας.

2. Κάτοψη του ισογείου του Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας.

3. Κάτοψη του ορόφου του Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας.

Σαμοθράκη, έθεσε επιτακτικά την ανάγκη να στεγαστούν και να αναδειχθούν τα αρχαία στην Ανατολική Μακεδονία.

Έτσι στα 1934 ίδρυθεται η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με έδρα την Καβάλα. Ο πρώτος επιμελητής Αρχαιοτήτων Γεωργίος Μπακαλάκης είναι εκείνος που, παράλληλα με το πρωτοποριακό αρχαιολογικό του έργο στη Θράκη, πραγματοποίησε, στην πόλη της Καβάλας και στην περιοχή της, τις πρώτες ανασκαφικές έρευνες της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Περισυλλέγοντας τις αρχαιότητες που βρίσκεται στην πόλη της Καβάλας, διάσπαρτες ή εντοιχισμένες σε κτίρια νεότερων χρόνων, και διενεργώντας ανασκαφές στη χερσόνησο της Παναγίας, ταυτόπιον την Καβάλα των νεότερων χρόνων με το «άστρον της Χριστουπόλεως» των βυζαντινών χρόνων και με την αρχαία Νέαπολη.

Τα ευρήματα από τις επιφανειακές και τις συστηματικές ανασκαφικές έρευνες του στην Καβάλα και σε άλλες πόλεις της Ανατολικής Μακεδονίας συγκεντρώθηκαν στα

υπόγεια του τότε Δικαστικού Μεγάρου της πόλης. Στα 1935 ο Δήμος Καβάλας δώρισε για τη στέγαση των αρχαίων ένα νεοκλασικό δηματικό κτίριο συνδεδεμένο τότε με την ψυχαγωγία της πόλης, το επονομαζόμενο «Φάληρο». Σ' αυτό το πρώτο μουσείο της πόλης στεγάστηκαν οι αρχαιότητες της Ανατολικής Μακεδονίας, ο αριθμός των οποίων πλήθινε καθημερινά με τις ανασκαφικές δραστηριότητες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής και της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας καθώς και με τις επιφανειακές έρευνες στην πόλη της Καβάλας αλλά και σε άλλες αρχαίες πόλεις στα παρόλα και την ενδοχώρα της Ανατολικής Μακεδονίας.

Δυστυχώς ο β' Γαγκόσιμος πολέμος σταμάτησε με βίαιο τρόπο κάθε ερευνητική δραστηριότητα και στον τομέα της διάσωσης των αρχαίων μνημείων. Στη διάρκεια της βουλγαρικής κατοχής το αρχαιολογικό μουσείο της Καβάλας λεηλατείται. Πολλές αρχαιότητες ρίχνονται στη θάλασσα, άλλες φυγαδεύονται ή καταστρέφονται.

4. Πήλινο γυναικείο ειδώλιο από το ιερό της Παρθένου της αρχαίας Νεάπολης, αρχαικών χρόνων.

5. Συμβατική απεικόνιση κίονα από τον μαρμάρινο, ιωνικού ρυθμού, ναό της Παρθένου της αρχαίας Νεάπολης (αρχές 5ου αι. Χ.).

Το δύσκολο έργο της ανασυγκρότησης της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του Μουσείου Καβάλας ανέλαβε αμέσως μετά την απελευθέρωση το αειμνήτος καθηγητής Δ. Λαζαρίδης, που διαδέχθηκε στα 1945 το Γεώργιο Μπακαλάκη στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Έπειτα από πολλούς αγώνες και σκληρή δουλειά, ο Δ. Λαζαρίδης και οι συνεργάτες του κατάφεραν, μαζί με πολλά άλλα έργα διάσωσης και αναδείξης των μνημείων, να αναδιοργανώσουν και το Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, το οποίο επαναλειτούργησε στα 1954, στεγασμένο στο ίδιο κτίριο, που στα μεταξύ ο Δήμος Καβάλας είχε δωρίσει στην Αρχαιολογική Υπηρεσία.

Δυστυχώς η περιπέτεια του Αρχαιολογικού Μουσείου Καβάλας δεν τελείωσε εδώ. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1961 οι νέες ανάγκες για επέκταση της παραλίας και των δρόμων της αναπτυσσόμενης πόλης της Καβάλας επέβαλαν την κατεδάφιση του Μουσείου για τη δημιουργία του δυτικού κόμβου εισόδου στην πόλη.

Το νέο μουσείο της πόλης, που είναι και το σημερινό, άρχισαν να κτίζεται στα 1961 με σχέδια των καθηγητών της Αρχιτεκτονικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δ. Φατάρου και Ι. Τριανταφύλλη. Το Μουσείο άνοιξε τις πύλες του στο κοινό τον Δεκέμβριο του 1964 και αργότερο ολοκληρώθηκε με την έκθεση των άνω όρφου.

Η οργάνωση της έκθεσης του Μουσείου οφείλεται στους Δ. Λαζαρίδη, Αικ. Ρωμαπούλου, Ευ. Γιούρη, Χ. Κουκούλη, Χρυσανθάκη και στο επιστημονικό προσωπικό της ΙΗΕ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Καβάλας.

Σπέσι τρεις αίθουσες (δύο στο ισόγειο και μία στον όροφο) και τα δύο αίθρια του Μουσείου Καβάλας εκτίθενται ευρήματα που προέρχονται από αρχαιολογικές θέσεις στην περιοχή και χρονολογούνται από τη νεολιθική περίοδο (6000 π.Χ.) έως τα ρωμαϊκά χρόνια (2ος αι. μ.Χ.).

Αίθριο Α: Στην αυλή έχουν εκθετεί επιτύμβιες στήλες, επιγραφές και αρχιτεκτονικά μέλη από δάφορες περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας. Τα περισσότερα ανήκουν στους όψιμους ρωμαϊκούς χρόνους.

Αίθουσα Νεάπολης: Περιλαμβάνει ευρήματα από τις ανασκαφικές έρευνες στο χώρο της αρχαίας Νεάπολης (στη σημερινή συνοικία «Παναγία» της Καβάλας) και πιο συγκεκριμένα στο μεγάλο ιερό της πόλης, που ήταν αφιερωμένο στη θεά Παρθένο. Στο βάθος της αιθουσας αναστηλώθηκαν, σε συμβατικό ύψος, αρχιτεκτονικά μέλη του μεγάλου μαρμάρινου, ιωνικού ρυθμού, ναού της θεάς (αρχές 5ου αι. π.Χ.), ενώ των υπόλοιπο χώρο καταλαμβάνουν αναθηματικές επιγραφές και κυρίως προθήκες με αγγεία και ειδώλια αρχαϊκών χρόνων διαφόρων εργαστηρίων (από την Κορίνθη, τη Κυκλαδίδες, τη Χίο, τη Ρόδο, την Ιωνία, τη Θάσο και την Αθήνα), αφιερώματα των πιστών στη θεά.

Αίθριο Β: Στον ημιυπαίθριο χώρο της στοάς εκτίθενται επιτύμβιες και αναθηματικές στήλες ανάγλυφες και ενεπιγραφές, καβών και άλλα γλυπτά που προέρχονται κυρίως από την Αμφίπολη.

Αίθουσα Αμφίπολης: Τα εκθέματα της αιθουσας αυτής προέρχονται κυρίως από το νεκροταφείο της αρχαίας Αμφίπολης και χρονολογούνται στα κλασικά (4ος αι. π.Χ.) και τα ελληνιστικά (3ος-2ος αι. π.Χ.) και τα ρωμαϊκά χρόνια (1ος-2ος αι. μ.Χ.). Οι μαρμάρινες ανάγλυφες και γραπτές επιτύμβιες στήλες, το αναθηματικό νεκρόδειπτο, τα γλυπτά, τα ερυθρόμορφα και μελαμφατή αγγεία καβών και τα αγγεία με διακόσμηση ρυθμού «δυτικής κλίτυς» και Κερτώ, τα γυαλίνα αγγεία, οι τερακότες, και τα χρυσά κοσμήματα με τη θαυμάσια έμπνευση και τεχνική τους, επιβεβαιώνουν τις γραπτές πηγές που θέλουν την Αμφίπολη σπουδώδη καινουρικό, πολιτικό και πολιτιστικό κέντρο της περιοχής στα χρόνια των μακεδόνων βασιλέων και στις αρχές της ρωμαϊκής κυριαρχίας.

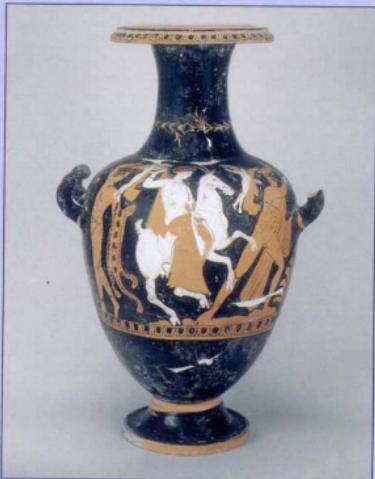
Στοά: Στα βάθος της και στη δυτική πλευρά της, μπροστά στα παράθυρα, είναι στημένα διάφορα μαρμάρινα γλυπτά κυρίως από την Αμφίπολη αλλά και από άλλες θεσείς. Στο κεντρικό της τμήμα υπάρχουν προθήκες με την προϊστορική συλλογή του Μουσείου με ευρήματα της Νεότερης Νεολιθικής περιόδου και της Εποχής του Χαλκού από διάφορους προϊστορικούς οικισμούς της ανατολικής Μα-

6. Μαρμάρινη επιτύμβια στήλη από το κλασικό νεκροταφείο της αρχαίας Τραϊλού.

7. Πήγιλη γυναικεία προτομή, πιθανότατα θεόπτητας του Κάτω Κόσμου (Δήμητρας ή Περσεφόνης) από το κλασικό νεκροταφείο της Αμφίπολης.

8. Ερυθρόμορφη πήλινη υδρία που είχε χρησιμοποιηθεί
ως τεφροδόχος σε ταφή-καυστή στο νεκροταφείο της Αμφίπολης.

κεδονίας: Ντικιλί Τας, Διήμυτρα, Ακροπόταμος, Γαλημός,
Καλαμάκι, Φωτολείβος κ.ά.

Αίθουσα ορόφου: Στη μεγάλη αυτή αίθουσα έχουν εκτεθεί αρχαιοτήτες που προέρχονται από διάφορες αρχαίες πόλεις και θέσεις της ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, από τις αποικίες της Θάσου, Γαλλιμού και Οισαύμη, από την αρχαία Τράγηλο, καθώς και από τους τάφους ενός τυμβου, που ανασκάφτηκε από το Δ. Λαζαρίδη, στη Νικήστανη Παγγαίου. Μελανόμορφα και ερυθρόμορφα αγγεία, πήλινα ειδώλα, πηλίνες σαρκοφάγοι, ένας κιβωτιόσχημος τάφος με ζωγραφική παράσταση στο εσωτερικό του καλύμματος του, μετάλλια αγγεία, κοσμήματα από χρυσό και ασήμι, καθώς και μια συλλογή από νομισμάτα (χρυσά, αργυρά και χάλκινα) των μακεδόνων βασιλέων, βοηθούν την επισκέπτη να σχηματίσει μια εικόνα της ζωής των αρχαίων πολεών που άνθησαν πριν από χιλιάδες χρόνια σε αυτόν το χώρο.

Σήμερα το Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας συμπληρώνει 40 χρόνια λειτουργίας. Στη διάρκεια τους ένας μεγάλος αριθμός ευρημάτων έχει προστεθεί στις σύλλογες του, αλλά και ένας αριθμός αρχαίων έχει μεταφερθεί στα αρχαιολογικά μουσεία που έχουν στο μεταξύ ιδρυθεί. Αυτό συνεβή γιατί το Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, αφού στέγασε στις αποθήκες και στους εκθεσιακούς του χώρους τα πρώτα ευρήματα από τις σημαντικές αρχαίες πόλεις της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, λειτούργησε ως κυψέλη από την οποία προέκυψαν

το Αρχαιολογικό Μουσείο Φιλίππων, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αμφίπολης, το Αρχαιολογικό Μουσείο Δράμας, το Αρχαιολογικό Μουσείο Σέρρων και το Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων.

Οι μεγάλες αλλαγές, που συντελούνται τα τελευταία χρόνια στο χώρο του πολιτισμού, δημιουργήσαν νέες εξειδικευμένες ανάγκες, στις οποίες το αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας αδυνατούσε να ανταποκριθεί. Για τον λόγο αυτό στην δεκαετία του '90 η ΙΗ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, στις συνεργασία με τον αρχικό μελετητή του κτιρίου καθηγητή Δ. Φατούρη και τους συνεργάτες του, έρκινσε μια μεγάλη προσπάθεια για την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό του παλιού κτηρίου. Από το φιλόδοξο αυτό σχέδιο έχει ήδη κατασκευαστεί με επιβεβλητή της Διεύθυνσης Μελετών Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού, η βροεία πτέρυγα με χρηματοδότηση από το Β' Κοινωνικό Πλαίσιο Στρατηγής. Στην πτέρυγα αυτή, όπου υπάρχει ο υπαθριός χώρος υποδοχής και η κύρια είσοδος του Μουσείου, στεγάζονται οι λειτουργίες των περιοδικών εκθέσεων και των παράληλων εκδηλώσεων (διαλέξεις, προβολές, συζητήσεις). Στη μεγάλη αίθουσα, έκτασης 309 τ.μ. του ισογείου του κτιρίου αυτού, η Εφορεία έχει ήδη σχεδίασε έκθεση με τίτλο «Νεάπολις - Χριστούπολις - Καβάλα» και θέμα τη διαχρονική ιστορία της πόλης.

Παράλληλα με τη δημιουργία της έκθεσης, προβλέπεται η λειτουργία εκπαιδευτικού προγράμματος σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο της νέας πτέρυγας.

Μέχρι να υλοποιηθεί το φιλόδοξο αυτό σχέδιο, η ΙΗ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων έχει ήδη οργανώσει, από το 2001 έως σήμερα, πέντε περιοδικές εκθέσεις με άριστη ανταπόκριση από το κοινό της πόλης και τους επισκέπτες της αλλά και από τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής.

Με την ολοκλήρωση της νέας έκθεσης και την ανάπλαση της παλαιάς, θα αποδοθεί στο κοινό ένα μουσείο που ανταποκρίνεται στις σύγχρονες μουσειολογικές αντιλήψεις. Με τον τρόπο αυτό, το Αρχαιολογικό Μουσείο Καβάλας, κεντρικό της Ανατολικής Μακεδονίας, θα αναδυόμεται σε αρχαιολογικό και πολιτιστικό κέντρο, ικανό να εξυπηρετεί έναν ευρύτερο παιδευτικό, πολιτιστικό και εν τέλει αναπτυξιακό ρόλο για τη μείζονα περιοχή της Καβάλας και όχι μόνο.

9. Μαρμάρινη ενεπιγραφή σαρκοφάγος ρωμαϊκών χρόνων.